

Posjetili smo stručni tim koji užurbano licka sveučilišne knjižnice koja će se krajem godi

Naš E može

U laboratoriju i sobama za dezinfekciju šest mjeseci radimo prekovremeno kako bi Warhol, Klović i Picelj bili spremni za izložbu

Naoružali smo se s živcima, ne smije nam zadrhtati ruka ni na jednome milimetru grafike.
Piše **Karmela Devčić**

•••Višoj restauratorici Karmen Jurišić u 23 godine rada svašta je prošlo kroz ruke. No kad je nedavno dobila posao na Rembrandtovu bakropisu 'Čovjek u sjenici', srce joj je, kaže, ipak 'malo poskočilo'

Malo poznatu i vrijednu zbirku Nacionalne muzejske ukazati u Muzeju za umjetnost i obrt

...
ANDRO ŠIMIČIĆ
 Strpljivo čisti Murtićev pastel iz 1986. 'Svaka ta grafika ili crtež ima svoju priču, nije dosadno. Ako je crtež, puno se opreznije pristupa, ako je grafika, malo si slobodniji jer je puno izdržljivija nego crtež', kaže Šimičić

...
VLASTA PETRUŠA
 I danas dobro pamti detalje vezane uz glagoljski misal iz 1483., najstariji što ga posjeduje NSK. Restaurirala ga je prije točno deset godina

Rembrandt sada u promjenadu

Kad koncem godine u zagrebačkom Muzeju za umjetnost i obrt (MUO) postave dugonajavljivanu izložbu "Od Klovića i Rembrandta do Warhola i Picelja", pred javnost će prvi put odjednom doći bitan dio velike građe iz premla poznata fonda Grafičke zbirke Nacionalne sveučilišne knjižnice (NSK). Možda će se na otvorenju izložbe, daleko od svjetla i kamera, muvati i samozatajni konzervatori i restauratori, ljudi čija je profesionalna obaveza sve te Kloviće, Rembrandte, Warhole, Picelje i ostale umiti i dotjerati za svjetla pozornice. Većina od oko tisuću izloženih djela, prije nego što budu poslana na izložbu, proći će kroz Odjel za restauraciju i mikrografiju u NSK. U zapadnom krilu NSK, u suterenskom dijelu gdje "običan" korisnik knjižnice nema ni pristup, smješteni su laboratoriji i sobe za dezinfekciju u kojima posljednjih šest mjeseci deset ljudi prekovremeno radi ne bi li sva građa za izložbu na vrijeme bila spremna.

Nezaboravni susret

Višoj restauratorici Karmen Jurišić u 23 godine, koliko spašava baštinu, svašta je prošlo kroz ruke. No kad je nedavno dobila posao na Rem-

brandtovu bakropisu "Čovjek u sjenici", srce joj je, kaže, ipak "malo poskočilo".

- Bila sam lani na Rembrandtovo izložbi u MUO, on mi je jedan od najdražih autora. Sa strahopoštovanjem sam uzela taj bakropis... Bio je dosta prljav, rubovi su bili oslabljeni, no otisak je relativno dobar - govori dok pokazuje fotodokumentaciju iz koje se vidi kako je izgledao prije i nakon što je prošao njezin tretman. Nabraja kemijske sastojke, ine postupke i korake, laboratorije i sobe kroz koje je bakropis nošen u tih sedam dana dok su ga sređivali.

- Pogledajte, tu je bila velika mrlja, a ovdje je nekad ranije bio retuširan, što odmah nisam ni znali. Prvo smo napravili Ph analizu, tretirali ga izopropilnim alkoholom da ga dezinficiramo, kad se papir navlažio ovaj se dio malo odvojio... Srce mi je stalo. Pokazalo se da je to retuš, ili možda čak nadomjestak papira prije otiska. Nakon tretiranja to je vraćeno na mjesto. Onda smo skidali ljepljivu vrpcu koja je povezivala grafiku s podlogom... - detaljno objašnjava Jurišić.

Dogodi li se da čovjeka tako, danima pognuta nad Rembrandtom, dok pipka i od zuba vremena spašava kakav milimetarski osjenčani detalj, izdaju živci, da mu zadrhti ručka? Da se razljuti zbog neka-

kva sasvim banalna problema 21. stoljeća - kazne za parking, neplaćenog anuiteta stambenog kredita?

- Za ovaj posao morate imati beskrajno puno strpljenja, jer nema veće štete nego što je ona koju može napraviti restorator. Osim toga, ovo nije stres, rad na ovakvim stvarima baš silno opušta, u njemu nalazim svoj mir i kreativnost - kaže dok ispitivački promatra jednu od Piranesijevih grafika koja se nakon ispiranja suši u laboratoriju.

Rupe od čavlića

Andro Šimičić, za razliku od ostalih kolega u Odjelu koji su većinom dipl. ing. kemije, diplomu restauratora konzervatora stekao je na Likovnoj akademiji. Strpljivo gumicom od kaučuka čisti Murtićev pastel iz 1986.

- Svaka ta grafika ili crtež ima svoju priču, nije dosadno. Ako je crtež, puno se opreznije pristupa, ako je grafika, malo si slobodniji jer je puno izdržljivija nego crtež. Intrigira me povezivanje onoga što znam o djelu i autoru i onoga što za ključim radeći na nekoj umjetnini... Vidimo svašta. Neki dan sam radio na litografiji Honorea Daumiera iz 19. st. Imala je - rupice od čavlića. Ojačavao sam te oštećene dijelove popunjavajući ih japanskim papirom i ljepilom na bazi celuloze. Vlasta Petruša, vo-

Pogledajte, tu je bila velika mrlja, a ovdje je nekad ranije Rembrandt bio retuširan, što nismo odmah ni znali. Prvo smo napravili Ph analizu, tretirali ga izopropilnim alkoholom da ga dezinficiramo, kad se papir navlažio, ovaj se dio malo odvojio... Srce mi je stalo, priča Karmen Jurišić

diteljica Odjela za restauraciju i mikrografiju pri NSK, kaže da je ipak najveća čarolija restaurirati - knjige. I danas dobro pamti mnoge detalje vezane uz glagoljski misal iz 1483., najstariji što ga posjeduje NSK. Restaurirala ga je prije točno deset godina. Knjiga je kratko potom poslana na izložbu u Vatikan.

Nigdje bez maske

- Dosta ga je bila oštetila plijesan, korice su bile u lošem stanju, tko zna gdje je to stajalo. Kolegica i ja smo mjesec dana radile na njemu. Trebalo ga je prvo dezinficirati, potom razvezati u pojedinačne listove, neutralizirati kalcijevim hidroksidom i tek onda idete restaurirati svaki list.

Sve što stigne pod ruku konzervatora nije samo oplemenjeno pričama, sa sobom donese i plijesan, bakterije, crve... Rade li na dezinfekciji, obavezan je dio restauratorske radne opreme zaštitna maska s filterom, pregača, kuta, nazuvci za cipele...

Kakav je osjećaj kad vam pod ruku dode rukopis Nikole Zrinskog (Adria i Tengernek Sirenaya) iz 17. st.? Baš je to, naime, voditeljica Petruša restaurirala prije osam godina.

- Totalno fascinantno, osjećaj odgovornosti da to dobijem u ruku i da je na nama ovdje da to spasimo. Sjećam se da je trećina svakog lista po

sredini bila jako pljesniva, radilo se ručno, a trajalo je beskonačno. Ja sam dnevno radila po četiri arka, šesnaest stranica, ali osjećate se iscijedeni nakon ta četiri arka. U to se doba u nas restauracija knjiga radila jedino ručno, tek zadnjih godina imaju i strojnu. Danas to možete raditi metodom dolijevanja papirne kaše, to je super metoda. E, da sam ja, kad sam radila Zrinskog, imala tu mogućnost, puno bih se manje namučila... - mirno će Petruša, gledajući kako kolegica Suzana Njegač radi okvir od bugačice ne bi li zaštitila jedan Crnčićev otisak.

Crteži na vrijednoj zbirci

Restorator se, češće nego što bi pomislili, mora hrvati s oštećenjima novijeg datuma, jer mnogi pojma nemaju koliko je vrijednost kakvog starog atlasa ili karte koju drže u kući. - Oni nad tim, recimo, piju kavu, a mi poslije restauriramo... Radili smo na jednom atlasu iz 16. st. iz naše zbirke karata koji je bio pun suvremenih dječjih crteža, netko tko je to nama prodao nije ni shvaćao što ima, dao je djeci da po tome crtaju. Drugi je na sličnom atlasu ostavio neki svoj proračun, popisivao stavke za nekakvu investiciju i zbrajao - vrti glavom Petruša.

••• Restauratorica Renata Belančić. Ljudi te struke često se bore s oštećenjima novijeg datuma, jer mnogi ne znaju što imaju doma

••• Sanja Grgić i Lucija Asler nalaze mir i kreativnost u svom poslu

NASTAVAK SA STRANICE 83

Dogodi se i da iz trezora na restauraciju pošalju knjigu koja u sebi čuva dodatnu, puno vredniju građu što je nitko stoljećima nije bio svjestan.

Crvi se najeli misala

- Dali su mi knjigu kojoj je s uveza trebalo skinuti korice i staviti nove. Tu ide ljepenka pa presvlačni materijal, no umjesto ljepenke našla sam rukom ispisanih 20-ak listova. Naši su stručnjaci kasnije otkrili da je riječ o samostanskim pravilima. Ti listovi su nekome poslužili umjesto ljepenke, kao korice... Kad se knjiga završi, ta će samostanska pravila biti priložena uz nju. Relativno često ispod hrpta knjige nađete neki rukopis. Nekad se to tako namjerno stavljalalo, kad je trebalo zaštititi kakav tekst za buduća pokoljenja, pogotovo na putu, noseći ga u kakovu tiskaru u Italiji ili Njemačkoj.

Petruša pokazuje misal čiji su se korica najeli crvi.

- Najviše su pojeli hrbat, jer tu je škrobno ljepilo koje se nekad koristilo za uvezivanje, a koje je crvima jako dobra hrana - prstom prati put kuda je crv ušao, prošao kroz listove. - Čest je slučaj da izbuši listove, a da uopće ne ošteti tekst... -

Na polici, izvan ladica, pokriven specijalnim najlonom, ostavljen je dobar dio Maurovićeve 'Gričke vještice'. 'Ne može stajati s ostalom građom jer nije prošao pregled. Moguće je da na sebi ima različite mikroorganizme', objašnjava Maštrović

kaže zadovoljno.

Kad konzervator krene "sjecirati" neku staru knjigu, sam Bog zna što ga unutra čeka. Nije čudo, kažu, naletjeti na osušena crva. Uvjeravaju nas da takvi u knjigama potraju i cijelo stoljeće. Osušena djetelina obično nije starija od 40-ak godina... - Jesam li gadljiva? Ma ne, ionako radimo u rukavicama, ako treba i s maskom. Jednom sam nakon restauracije dobila streptokoknu upalu grla. Postoje tu i pljesni od kojih se zaradi upala pluća. To najbolje zna restaurator koji je obolio čisteći tavan stare zgrade NSK na Marulićevu trgu. Čovjek je godinu dana primao terapiju. Nije slučaj da čim se nešto za Zbirku kupi ili dobije, ako je potrebna restauracija, odmah i dođe na red. Manje vrijedne stvari dugo čekaju, jer Odjel radi i za vanjske korisnike, uglavnom samostane, biskupije, knjižnice...

Kad se papir ukiseli

- Ako se nama nešto nudi, naši konzervatori i restauratori kada opipaju papir znaju je li suh ili nije. Pojednostavljeno rečeno, ako imate osjećaj da će se slomiti, znači da je papir kiseo, da ima puno kiseline i da je na taj način suh. Postoji velika mogućnost da ga restauratori vrlo teško mogu vratiti u život. Tad mora biti riječ o stvarno velikoj vrijednosti da bi se u to ulagalo. Tako smo, primjerice, imali jedan Kraljevićev crtež, papir je bio jako tanak i kemičari su rekli da je to stvarno teško restaurirati. U tom slučaju oni pitaju nas kustose, povjesničare umjetnosti, kolika je vrijednost takve umjetnine, ako kažemo da je to stvarno bitan komad, onda se isplati ići u kupovinu i kasniju restauraciju - kaže Mikica Maštrović, voditeljica Grafičke zbirke dok nam pokazuje depoe i trezor u kojima čuvaju oko 200.000 umjetnina. Na polici, izvan ladica, pokriven specijalnim najlonom ostavljen je dobar dio Maurovićeve "Gričke vještice". Na naš upitan pogled Maštrović kaže: - Ne može stajati s ostalom građom jer nije prošao pregled, mora biti tu dok ne prođe restauratore, dok ga ne očiste. Moguće da na sebi ima različite mikroorganizme kojih se treba riješiti.

Maurović, doduše, neće dugo čekati. Trebao bi, kažu, i on biti spreman do prosinca. ●